

تکر و لطف در مثنوی معنوی
مولانا

عبدالله مرادی

پاییز ۹۵

سرشناسه	مرادی، عبدالله
عنوان و نام پدیدآور	قهر و لطف در مثنوی معنوی مولانا
مشخصات نشر	موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	۱۳۳ ص.
شابک	۲۰۰۰۰ ریال ۵-۱۲۴-۴۵۳-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ۱۲۹ ص.
موضوع	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق، مثنوی—لطف الهی
موضوع	Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273 . Masnavi – Grace Islamic theology
موضوع	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، -- غضب الهی
موضوع	Mowlabi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273 . Masnavi – God -- Wrath
موضوع	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق، مثنوی—نقد و تفسیر
موضوع	Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273 . Masnavi – Criticism and Interpretation
موضوع	شعر فارسی—قرن ۶-۷ ق.—تاریخ و نقد
موضوع	Persian Poetry – 12-13 th century – History and criticism
رده بندی کنگره	۱۰۹۱ ق/م ۴/۵۳۰۱ PIR
رده بندی دیویی	۱۹۱۳
شماره کتابشناسی ملی	۶۶۳

عنوان کتاب	قهر و لطف در مثنوی معنوی مولانا
ناشر	موسسه فرهنگی انتشارات اندیشه کامیاب ایرانیان
دفتر انتشارات	تهران - خ انقلاب - پلاک ۳۷ - واحد ۱۲
	Email: e_a_kamyab@yahoo.com - ۷۷۶۴۱۰۸۹
مؤلف	عبدالله مرادی
ویراستار	محبوبه رضاعلی
مدیر تولید	موسسه آموزشی خوارزمی
صفحه آرا	سید حمید احمدزاده نیک قلب تنها
طراح جلد	امیر هاشمی
شمارگان	۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۵
چاپ و صحافی	موسسه آموزشی خوارزمی
ناظر چاپ	مهندس پیمان عباد
قیمت	۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۵-۱۲۴-۴۵۳-۶۰۰-۹۷۸
ISBN: 978 - 600 - 453 - 124 - 5

مقدمه

واژه «لطف» در قرآن نیامده بلکه به صورت صفت مشبیه (لطیف) ۷ بار در قرآن مذکور است. کلمه «لطف» که به نرمی در کار و کردار و آفاق و بخشایش معنی شده است در قرآن کریم به معانی مختلف همچون دین اسلام، ایمان، بهشت، باران، پیغامبری، نعمت، قرآن، روزی، حیرت، نصرت، عافیت، دوستی، عیسی (ع)، و محمد (ص)، معنی شده است. در همه‌ی این معانی لطف به رحمت حق تعالی نمایان و آشکار است.

واژه «قهر» نیز در قرآن نیامده بلکه شش بار به صورت صیغه مبالغه (قهار) در قرآن مذکور است. کلمه «قهر» که به معنی خشم کردن آمده است و در قرآن کریم که به خداوند نسبت داده شده، همراه با لعنت و نفرین خداوند آمده است و بیشتر خشم خدا را بر کسانی که نافرمانی او می‌کنند و از راه راست و درست دور می‌شوند، می‌رساند. چنانکه ملاحظه می‌شود بر پایه آنکه رحمت خداوند بر غضب او برتری دارد که «سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي»؛ «خداوند می‌فرماید: رحمت من بر غضبم، پیشی دارد.» دایره‌ی مجال معانی لطف خداوندی فراخ تر و گشاد تر از قهر اوست از کلماتی که تقریباً مرادف لطف و قهر به کار برده شده رحمت و غضب و رضا و سخط است که آدمی می‌باید به هر دو خرسند و اذنی باشد چنانکه مولانا فرموده است:

«عاشقم بر قهر و بر لطفش به جد وین عجب من عاشق این هر دو ضد»

ویژگی‌های دو مفهوم لطف و قهر بیان شده است از جمله آنکه لطف خداوند هم چون سایر صفات او معلّل به اغراض نیست و به حد و شمار در نمی‌آید و بر همه یکسان افاضه می‌شود هر چند که بر حسب قابلیت قابل، هر کس بنا بر القایات غلی حُبِّ الْقَابِلِیَّاتِ میزان محدودی را کسب می‌کند هم چون آبی که از آسمان فرو می‌ریزد و هر آبیگری به اندازه و قدر معلومی از آب برخوردار می‌شود چنانکه خداوند فرموده: «وَإِنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ

اودیة یَقْدِرُهَا و مَا نُنْزِلُهُ اِلَّا بِقَدْرِ مَعْلُومٍ» «خدا از آسمان، آبی نازل کرد که در هر رودی به قدر وسعت و ظرفیتش سیل آب جاری شد.» بنابراین هر کس باید بکوشد تا ظرفیت خود را برای دریافت آب رحمت خداوند فراخ تر گرداند و هیچ کس هیچ گاه نباید از لطف حق مایوس و ناامید باشد. در مورد قهر باید گفت که خداوند هم در دنیا و هم در آخرت خشم خود را آشکار می‌سازد و جهل و نادانی و غفلت مرحله‌ای از قهر خداوند است قهر و غضب گاهی آشکار و گاهی پنهان است قهر و لطف هر چند در یک کفه‌اند ولی لطف بر قهر سبقت و پیشی دارد و بنده با تقرب به حق می‌تواند لطف خداوند را جلب کند و قهر او را از خود راند و برای جلب این لطف و دفع قهر او خداوند در توبه را برای بندگان خود باز گذاشته است.

ذوالنون می‌گوید: توبه دو نوع باشد: یکی توبه اثابت، و دیگر توبه استجابت توبه اثابت آن بود که بنده توبه کند از خوف عقوبت خدای عزوجل و توبه استجابت آن که توبه کند از شرم کرم خدای عزوجل و توبه خوف از کشف جلال بود، و از آن، حیا از نظاره جمال پس یکی در جلال از آتش خوف ری می‌سوزد و یکی اندر جمال از نور حیا می‌فرورد یکی از این دو سکران بود و دیگری مدبوش اهل حیا اصحاب سکر بودند و اهل خوف اصحاب صحو. بسیاری از صفات الهی حق و منافع اخلاقی بندگان که به نحوی مرتبط با لطف و قهر خداوند است. به ویژه مفاهیم دودیده‌ای که مستقیم یا غیر مستقیم می‌تواند حاکی از مفاهیم لطف و قهر باشد، همچون دنیا و آخرت، مسکن و مدبر، شب و روز، بهشت و دوزخ، فرشته و دیو، تندرستی، بیماری و سعادت و شقاوت، سارتی به مقام و روش علمی و عملی برخی از پیامبران الهی که واسطه میان حق و خلق و میانجی الهی الهی اند شده و نیز سیرت اولیائ‌الله به ویژه حضرت علی بن ابی طالب (ع) جای جای بیان گشت است بسیاری از آیات قرآن و احادیث پیغمبر و ائمه اطهار - علیهم السلام - به مناسبت، نقل مطالب به آنها مستظهر گردیده است.

بحث از اسماء و صفات الهی، یکی از کهن‌ترین و مهمترین مباحث در تاریخ کلام اسلامی و نیز سایر ادیان الهی است. هرچند برخی از آیات قرآن منشاء پیدایش مسایلی جدی در این باب گشت ولی به درستی روشن نیست که این موضوع از چه زمانی در میان متکلمان مسلمان مطرح شده است؛ در عین حال این حقیقت مسلم است که در قرن دوم هجری

جایگاه این بحث بدان پایه رسید که بعضی از متکلمان موضوع علم کلام را اسما و صفات الهی دانسته‌اند. بسیاری از ادیان بزرگ وجود خدا را مسلم و تردیدناپذیر دانسته به جای اثبات وجود او، به بررسی و شمارش صفاتش پرداخته‌اند. اهل معرفت، خداوند را از طریق اسماء و صفاتش می‌خوانند و از این طریق به خداوند تقرب پیدا می‌کنند. گروهی از ملحدان نیز با تکیه بر صفات و مورد اعتماد خدا باوران، از تناقض درونی مفهوم خدا سخن گفته، وجود خدایی با صفات آن‌چنانی را با وجود حوادث زیان باری چون سیل و زلزله که اصطلاحاً شرور نامیده می‌شوند ناسازگار پنداشته‌اند.

www.ketab.ir

فهرست

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۱۱	فصل اول
۱۱	احوال و آثار مولانا
۱۳	آثار مولانا
۱۳	آثار منظوم
۱۴	آثار منثور
۱۴	سوی و جایگاه والای آن در بین متون عرفانی
۱۸	تأثیرات مولانا در غرب و شرق
۲۹	فصل دوم
۲۹	درآمدی بر لطف و قهر
۳۱	تعریف لغوی و اصطلاحی لطف
۳۲	ویژگی‌های لطف خداوند
۳۷	لطف عام و لطف خاص
۳۸	لطف عام
۴۱	تعریف لغوی و اصطلاحی قهر
۴۳	ویژگی‌های قهر خدا
۴۵	فصل سوم
۴۵	تشخیص لطف و قهر
۴۷	قهر و لطف با هم است
۴۸	لطف قهر نمای
۵۱	قهر لطف‌نمای
۵۳	سبقت لطف بر قهر
۵۴	مظاهر سبقت لطف بر قهر
۵۴	عفو فرشتگان
۵۴	آماده شدن انسان برای امتحان الهی
۵۵	پیروزی انبیاء
۵۵	توبه کافران

۵۵		فرق لطف حق با لطف خلق
۵۶		لطف و رحمت را از خدا باید آموخت
۵۷		چه اموری فقط با لطف حق انجام می‌شود؟
۵۷		برطرف شدن پلیدی درون
۵۸		فقط از خدا باید درخواست لطف کرد
۶۱		فصل چهارم
۶۱		جایگاه قهر و لطف در عرفان
۶۶		صفات قهر و لطف از منظر عرفان اسلامی
۶۸		نظر عرفا در باب جلال و جمال
۷۹		صفات الهی از منظر کلامی (اشاعره، معتزله، شیعی)
۸۱		صفات الهی از نظر اشاعره
۸۲		صفات الهی از دید معتزله
۸۳		صفات خدا در کلام اشاعره
۸۹		فصل پنجم
۸۹		جلوه‌های لطف الهی در طبیعت
۸۹		آفرینش هستی
۹۱		تداوم حیات
۹۲		فراهم آوردن اسباب طبیعی که برای حیات مفید است
۹۲		رزق و روزی
۹۳		وجود و مهر مادر
۹۳		شب
۹۴		روز
۹۵		آب
۹۶		دریا
۹۶		باد
۹۷		بهار
۹۸		همزیستی اضداد
۹۹		فصل ششم
۹۹		وجود انبیا و صالحان
۱۰۸		فرشتگان

۱۰۹.....	توبه.....
۱۱۱.....	تبدیل سیئات به حسنات.....
۱۱۱.....	تربیت و هدایت انسان.....
۱۱۴.....	لطف خدا بر امت پیامبر (ص).....
۱۱۶.....	عقل و علم.....
۱۱۷.....	صبر و احتساب.....
۱۱۷.....	امتحان الهی و سختی‌های زندگی.....
۱۲۱.....	دعا.....
۱۲۲.....	تسکین غم و از یاد بردن مصیبت.....
۱۲۳.....	قبول طاعات.....
۱۲۳.....	بهشت.....
۱۲۵.....	شفاعت.....
۱۲۵.....	رؤیت.....
۱۲۷.....	منابع و مأخذ.....
۱۲۷.....	منابع.....
۱۲۷.....	منابع فارسی.....